

გ.მჭედლიშვილი,
ნ.ჩხუბიანიშვილი,
შ.ანდლულაძე,

რეზიუმე

განხილულია გარემოს დაცვის და ბუნებრივი რესურსების რაციონალური გამოყენების სფეროში ეკოლოგიური აუდიტის, როგორც ეკოლოგიური მართვის (მენეჯმენტის) ინსტრუმენტის მნიშვნელობა.

მოცემულია ეკოლოგიური აუდიტის, როგორც ანალიზის პროცედურის აქტუალობის განმსაზღვრელი ფაქტორები და მიზეზები, დაფუძნებული ქვეყნების მდგრადი განვითარების გადასვლის პირობებზე, სტანდარტიზაციის საერთაშორისო ორგანიზაციის შესაბამისი სერიის სტანდარტებზე, ევროკავშირის ეკოლოგიური მენეჯმენტის და აუდიტის სქემაზე.

მოცემული და დახასიათებულია ეკოლოგიური აუდიტის სახეები, განსაკუთრებული ყურადღებაა გამახვილებული გარემოს მართვის სისტემის აუდიტზე, როგორც ორგანიზაციაში სტრუქტურის, სამუშაო პროცესთა უკეთ ორგანიზების, გარემოს დაცვითი ღონისძიებების გაუმჯობესების თვალსაზრისით.

განხილულია ეკოლოგიური აუდიტის მიზნის ძირითადი ასპექტები, მაგალითად, როგორცაა საწარმოს საქმიანობის შესაბამისობა ადგილობრივ და საერთაშორისო სტანდარტებთან, ბუნებისდაცვითი ღონისძიებების ეფექტიანობის ამაღლება საწარმოში ეკოლოგიური მენეჯმენტის გაუმჯობესების გზით და სხვა.

მოკლედაა განხილული ეკოლოგიური აუდიტის ჩატარების სტადიები, მითითებულია თითოეული სტადიის ამოცანები, გეგმები და მოქმედებები, აუდიტორული ჯგუფების დაკომპლექტების და კომპეტენციების საკითხები. ასევე ის მნიშვნელოვანი პრინციპები, რომლებიც აუცილებლად უნდა იყოს დაცული აუდიტის ჩატარების დროს.

საკვანძო სიტყვები: ეკოლოგიური აუდიტი, მდგრადი განვითარება სტანდარტიზაციის საერთაშორისო ორგანიზაცია, მენეჯმენტი, ბუნებისდაცვითი ღონისძიებები

Summary

Environmental Audit: The Objective, Task and Importance

The publication highlights the importance of environmental audit, the eco-management instrument for environment protection and reasonable exploitation of natural resources.

The author of the study focuses on the factors and reasons behind the environmental audit, such as sustainable development of the countries, meeting the relevant series standards of the International Standardization Organization and the EU eco-management and audit scheme.

The study reflects various kinds of the eco-audit and the details thereof. A special emphasis is made on the audit of the eco-management system in terms of streamlining the structural arrangement, the work processes and the environment protection measures of an enterprise.

The publication also deals with the main aspects of the eco-audit, such as compliance of an enterprise operations with the local and international standards, better environment protection through improved eco-management of the enterprise etc.

Finally, the author touches upon the stages of the eco-audit, their relevant tasks, plans and actions, putting together the audit groups and assignment of the competences, as well as the guidelines the eco-audit is to rely on.

key words: Ecological audit, sustainable develop, International Standardization Organization, management, environment protection

* * * * *

გარემოს დაცვის აუდიტის ცნება ასახავს იმ სისტემას, რომელიც უპირველეს ყოვლისა, არის მართვის (მენეჯმენტის) ინსტრუმენტი, რომელიც ემსახურება მის სისტემატურ, დოკუმენტირებულ, პერიოდულ და ობიექტურ შეფასებას, თუ რამდენად შედეგიანად ფუნქციონირებს გარემოს დაცვის სტრუქტურა და მართვა.

ეკოლოგიურმა აუდიტმა საწყისი განვითარება მიიღო, როგორც ანალიზის პროცედურამ კომპანიის საქმიანობის შესაბამისობის საკანონმდებლო და ნორმატიული აქტების მოთხოვნებთან. ამ პროცედურის აქტუალობა განპირობებული იყო უპირველეს ყოვლისა XX საუკუნის 70-80-იან წლებისთვის დამახასიათებელი ბუნებისდაცვითი კანონმდებლობის მოთხოვნების გამკაცრებით, როგორც აშშ-სა და კანადაში, ასევე დასავლეთ ევროპაში. მენეჯერები

აუ-დიტს განიხილავდნენ, როგორც საშუალებას სახელმწიფო ორგანოების ინსპექციების მომზადების, ასევე ხერხს, რომელიც უზრუნველყოფდა საკანონმდებლო და ნორმატიული აქტების მოთხოვნებთან შეუსაბამობის დროულ გამოვლენას.

მდგრადი განვითარების გზაზე ქვეყნის გადასვლის აუცილებელ პირობას წარმოადგენს ეკონომიკური და ეკოლოგიური ინტერესების შერწყმა. ცხადია, რომ ამისთვის აუცილებელია ეკოლოგიური პრობლემების გადაწყვეტა ეკონომიკური მექანიზმების სრულყოფით, როგორც სახელმწიფოებრივ, ისე ცალკეულ საწარმოების დონეებზე. ეკოლოგიური აუდიტი წარმოადგენს - გენს, ერთის მხრივ, საწარმოს ეკოლოგიური მენეჯმენტის სისტემაში ერთ-ერთ რგოლს, ხოლო მეორე მხრივ, კონტროლის მეთოდს ორგანიზაციის საქმიანობის ეკოლოგიურ ასპექტებზე.

საერთაშორისო სტანდარტის შესაბამისად ეკოლოგიური აუდიტი გულისხმობს აუდიტის ობიექტის (საწარმოს ან კომპანიის) საქმიანობის დოკუმენტირებულ შემონმებას, რომლის მიზანსაც წარმოადგენს გარემოზე მისი ზემოქმედების შეფასება და დადგენა წინასწარ განსაზღვრულ აუდიტის კრიტერიუმებთან მისი შესაბამისობა, კერძოდ: მოქმედ ბუნებისდაცვით კანონმდებლობასთან, დადგენილ შიდა სტანდარტებთან, საწარმოს ეკოლოგიურ პოლიტიკასთან, ეკოლოგიურ უსაფრთხოებასთან.

ISO 9000-9004 სტანდარტებსა და გარემოსდაცვითი (ეკოლოგიური) აუდიტის შესახებ დადგენილებებზე დაყრდნობით, განსხვავებენ აუდიტის შემდეგ სახეებს:

- ნაკეთობათა აუდიტი;
- ტექნოლოგიის აუდიტი;
- გარემოს მართვის სისტემის აუდიტი;
- შესაბამისობის აუდიტი.

ნაკეთობის აუდიტი არის გარკვეული ნაკეთობის დამზადებისას გამოყენებული საშუალებებისა და ზომების შემონმება, რაც უზრუნველყოფს გარემოს დაცვას.

ტექნოლოგიის ან წარმოების აუდიტის შედეგები გაცილებით მეტ ინფორმაციას იძლევა, ასე მაგალითად, გარემოს აუდიტის შესახებ ევროსაბჭოს დადგენილებით გათვალისწინებული შემონმების კონცეფცია მოიცავს, ორგანიზაციაში გამოყენებული ტექნოლოგიური პროცესების შემონმებას და შეფასებას იმ მიმართებით, რომ გამოყენებული იქნეს თანამედროვე, გარემოს დამზოგი (გარემოზე შეზღუდული მოქმედების) ტექნოლოგია.

ტექნოლოგიის ან წარმოების აუდიტი, უპირველეს ყოვლისა, ემსახურება ორგანიზაციაში გარემოს დაცვის შედეგიანობის შემონმებას წარმოების ტექნოლოგიური დონის, თანამშრომელთა კვალიფიკაციის დონის, აგრეთვე გარკვეულად მიზანმიმართული ტექნოლოგიებისა და ქმედებათა შემონმებით.

გარემოს მართვის სისტემის შემონმების საფუძვე-

ლზე, გარკვეული რაოდენობის საბოლოო ნაკეთობათა ან ნახევარფაბრიკატთა გამოკვლევით დგინდება, არის თუ არა და თუ არის, რა რაოდენობითაა გამოყენებული ნაკეთობათა წარმოებისას საშუალებები და ზომები, რომლებიც პასუხობს გარემოს დაცვის მოთხოვნებს და რამდენად შედეგიანად გამოიყენება.

ასეთი შემონმებისას საფუძვლად მიიღება გარემოს დაცვის საკანონმდებლო-ნორმატიული მოთხოვნები, ტექნოლოგიური დოკუმენტაცია, აგრეთვე ნაკეთობათა დამზადებისთვის გამოყენებული ტექნიკური აღჭურვილება და ბოლოს, თავად საბოლოო ნაკეთობანი (წარმოებაში, საწყობში).

აღსანიშნავია, რომ გარემოს აუდიტი, პირველ რიგში, არის გარემოს მართვის სისტემის აუდიტი, ე.ი. ამ სისტემაში არსებული იმ ზომების შემონმება, რომლებიც ეხება მის სტრუქტურულ ორგანიზაციას და სამუშაო პროცესთა ორგანიზებას.

შესაბამისობის აუდიტი შეიცავს ორგანიზაციის განთავსების ადგილთან მიმართებაში საკანონმდებლო ნორმების დაგეგმილი და ფაქტიური შესრულების შედარებას. ის არის ორგანიზაციის ყველა ეკოლოგიური რევიზიის უცხოელელი და გარემოს აუდიტის მნიშვნელოვანი შემადგენელი ნაწილი.

გარემოს (ეკოლოგიური) აუდიტის ევროსაბჭოს EC 1836/93 დადგენილებით (გარემოს აუდიტის შესახებ) გათვალისწინებული ევროგაერთიანების სისტემის ამოცანაა სამრეწველო და სახელოსნო საწარმოებში გარემოს დაცვის გაუმჯობესების თანამიმდევრული ხელშეწყობა იმ გზით, რომ :

1. საქმიანობის შესაბამისად და ადგილმდებარეობის გათვალისწინებით, ორგანიზაციებში შემუშავდეს და განხორციელდეს ეკოლოგიური პოლიტიკა, პროგრამები და გარემოს მართვის სისტემა.
2. განხორციელდეს ზემოაღნიშნულ ინსტრუმენტთა შედეგიანობის სისტემატური, ობიექტური ანალიზი.
3. მიენდოს საზოგადოებრიობას ორგანიზაციაში გარემოს დაცვის შესახებ ინფორმაცია.

გარემოს (ეკოლოგიური) აუდიტის ევროსაბჭოს სისტემაში მონაწილეობა ნებაყოფლობითია, თუმცა, აქ დარეგისტრირებული ორგანიზაცია მოვალეა რეგულარულად შეამოწმოს თავისი საწარმოო სიმძლავრეები და ტექნოლოგიები. ამასთან ერთად, მოწმდება აუდიტის შესახებ ანგარიშის და შემონმების შესახებ განაცხადის შედგენის სისწორე, მათში წარმოდგენილ მონაცემთა სისრულე და სიზუსტე.

ეკოლოგიური აუდიტის მიზანია - ეკოლოგიურ ასპექტებზე საწარმოს საქმიანობის ობიექტური, უტყუარი ინფორმაციის მიღება იმისთვის, რომ შემომდგეს მათი შესაბამისობა მოქმედ სტანდარტებთან ან დამკვეთის მიერ წაყენებულ მოთხოვნებთან ეკოლოგიური უსაფრთხოების, ბუნებისდაცვითი ღონისძიებების ეფექტიანობის ამაღლების და საწარმოში ეკოლოგიური მენეჯმენტის სისტემის გაუმჯობესების უზრუნველყოფისთვის. ეკოლოგიური მე-

ნეჯმენ-ტი - ეს არის მეთოდების სისტემა, რომელიც საშუალებას იძლევა განხორციელდეს ეკოლოგიური ამოცანების გადანაცვლება, ასევე ამოცანა ბუნებრივი რესურსების გამოყენების ყველა დონეზე - დაწყებული საწარმოდან და დამთავრებული საერთაშორისო ეკონომიკური ურთიერ-ობებით.

ეკოლოგიური აუდიტის ჩატარების პროცედურა შეიცავს წინასწარ, ძირითად და დასკვნით სტადიებს.

წინასწარ სტადიაზე ხორციელდება აუდიტის სფეროს დაგეგმვა, ამოცანების და მიზნების დადგენა, აუდიტორული შემოწმების კომპეტენცია და მასშტაბები, მუშაობის გეგმის შედგენა, აუდიტის ობიექტის შესახებ ინფორმაციის შეკრება სხვა წყაროებიდან, აუდიტის ჩატარების გრაფიკის შეთანხმება. ამ ეტაპზე ხორციელდება აგრეთვე აუდიტორული გუნდის (3-5 ადამიანი) შერჩევა, რომელიც უნდა ჩამოყალიბდეს არამხოლოდ ეკონომისტ-ეკოლოგებისა-გან არამედ, იმ სპეციალისტებისაგან, რომლებიც ერკვევიან აუდიტირებად საწარმოს ტექნოლოგიური პროცესების დეტალებში. აუდიტორების ჯგუფმა თავის მუშაობაში უნდა გაითვალისწინოს იმ საწარმოს თავისებურებები და სფეროს სპეციფიკა, რომელშიც მიმდინარეობს შემოწმება.

შემდეგ, მუშაობის ძირითად სტადიაზე აუდიტორების ჯგუფმა უნდა შეამოწმოს შესაბამისობა ეკოლოგიური ანგარიშგების და ყველა დოკუმენტების ნამდვილობის, რომლებიც ეხება საწარმოს გავლენას გარემოზე, მათ შორის სერთიფიკატის შესაბამისობა. შემოწმებას უნდა დაექვემდებაროს საწარმოს ეკოლოგიური მენეჯმენტის სისტემა, პერსონალის ეკოლოგიური შეგნებულება და კომპეტენტურობა, რაც მიიღწევა საწარმოს თანამშრომლებთან პირადი ანო-ნიმური საუბრის გზით. აუდიტორებმა, აუცილებელია ასევე შეამოწმონ საწარმოს სიმძლავრე, მათი სრულფასოვანი ფუნქციონირება და ვარგისიანობა. განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს უბნებს, რომლებიც პოტენციური წყაროებია ეკოლოგიური ავარიების და სახიფათო სიტუაციების.

დაბოლოს, დასკვნით ეტაპზე დგება ანგარიში შემოწმების შედეგების, ხდება მისი გაცნობა საწარმოს ხელმძღვანელებისთვის, შედეგები განიხილება ერთობლივად, შემუშავდება მოქმედების გეგმა და წარიდგინება რეკომენდაციები საწარმოში ეკოლოგიური მენეჯმენტის სისტემის გაუმჯობესებისათვის, აუცილებლობის შემთხვევაში განიხილება შემდეგი აუდიტორული შემოწმების პერსპექტივა.

ეკოლოგიური აუდიტის ჩატარებისას დაცული უნდა იქნას შემდეგი პრინციპები:

1. აუდიტორების ობიექტურობა, კომპეტენტურობა და დამოუკიდებლობა წარმოადგენს აუდიტორული დასკვნის საიმედოობის და სრულყოფილების შედეგს;

2. მიღებული ინფორმაციის კონფიდენციალურობა - აუდიტორებს არა აქვთ უფლება გაავრცელონ აუდიტის შედეგად მიღებული ცნობები, თუ ამას არ

ითხოვს კანონი;

3. ეკონომიკური და ეკოლოგიური მაჩვენებლების ანალიზისას სისტემური მიდგომა დადგენილ მიზნებთან და ამოცანებთან შედეგების შესაბამისობის;

4. ეკოლოგიური აუდიტის ჩატარებაში საწარმოს ხელმძღვანელობის ხელისშეწყობა, რისთვისაც შეიქმნას საჭირო პირობები და მიწოდებული იქნას აუცილებელი ინფორმაცია;

ამგვარად, ეკოლოგიური რევიზია, აუდიტი (გარემოს აუდიტი) წარმოადგენს ნებაყოფლობით საფუძველზე გარემოს მართვის და გარემოსთან დაკავშირებით, ორგანიზაციის საქმია-ნობათა ორგანიზაციული სტრუქტურის შედეგადად სისტემატური და ობიექტური შეფასების ინსტრუმენტს. მისი ვარგისიანობის შედეგად უნდა წარმოჩნდეს შემოწმების შედეგის ამსახველი დადასტურებული ეკოლოგიური განაცხადი, შესაბამისად, - საზოგადოებისთვის განკუთვნილი ინფორმაცია და ევროსაბჭოში ორგანიზაციის რეგისტრირება.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. ნ. ჩხუბიანიშვილი, ნ. კუციავა, გ. ქარჩავა, ჯ. ქარჩავა. გარემოს და ბუნებრივი რესურსების რაციონალური გამოყენება და ოპტიმალური მართვა (მენეჯმენტი). "ტექნიკური უნივერსიტეტი", თბილისი, 2004.
2. А.Е. Воробьев, В.В. Дьяченко и др. Основы природопользования. Изд. „Феникс”. Ростов-на-Дону. 2007.
3. Экономика природопользования. Под редакцией К.В. Папенова. Изд. Московского университета. 2006.
4. И.В. Василевская. Экологический менеджмент. Учебное пособие. Москва, РИОР, 2004.
5. С.Л. Байдаков, С.П. Серов. Экологический аудит. Издательство ОСЬ-89, 2002.